

Sygn. akt **IC 1308/16**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2020 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	<i>SSO Bożena Chłopecka</i>
Protokolant:	<i>Karolina Stańczuk</i>

po rozpoznaniu w dniu 29 września 2020 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa ***(...) Fabryki (...), (...) Sp. z o.o. z siedzibą w K.***

przeciwko ***Skarbowi Państwa – Ministrowi Rozwoju***

o zapłatę

I. zasądza od Skarbu Państwa – Ministra Rozwoju na rzecz ***(...) Fabryki (...), (...) Sp. z o.o. z siedzibą w K.*** kwotę 3.000.000 zł. (trzy miliony złotych) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 28 października 2020r. do dnia zapłaty,

II. ustala, że pozwany w całości ponosi koszty postępowania, z tym, że ich rozliczenie pozostawia referendarzowi sądowemu.

Sygn. akt: IC 1308/16

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 15 października 2013 roku Krotoszyńska Fabryka (...) i (...) sp. z o.o. w K. wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa Ministra Gospodarki kwoty 110 000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Powódka wskazała, że swoje roszczenie wywodzi z odpowiedzialności pozwanego za wydanie niezgodnej z prawem decyzji w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo - odbiorczego przedsiębiorstwa pod nazwą (...) W. J. w K.. Orzeczenie to (Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 22 stycznia 1958 roku) zostało unieważnione przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji decyzją z dnia 30 czerwca 1999 roku. Jako wysokość poniesionej szkody powódka wskazała na różnicę pomiędzy majątkiem odzyskanym a utraconym, w kwocie 1 583 550 zł uznając za miarodajną wycenę na dzień 31 października 2003 roku. Wartość przejętego majątku ruchomego powódka określiła wg stanu z dnia 1 kwietnia 1950 roku na poziomie cen z 31 października 2003 roku i wskazała, że wyniosła ona 711 458 zł, z powyższego powódka wywiodła, iż wartość szkody poniesionej przez nią wyniosła 2 295 008 zł wg cen aktualnych na dzień 31 października 2003 roku. Wartość utraconych korzyści netto z tytułu prowadzenia przedsiębiorstwa za okres od 17 października 1997 roku do 30 czerwca 1999 roku powódka oszacowała na 42 357 zł. Powódka wskazała, że pozwem dochodzi części roszczenia to jest kwotę 100 000 zł z tytułu poniesionej straty oraz kwoty 10 000 zł z tytułu utraconych korzyści / pozew k. 2-11/.

W odpowiedzi na pozew z dnia 9 grudnia 2013 roku pozwany Skarb Państwa wniósł o odrzucenie pozwu, a w przypadku odmowy odrzucenia pozwu o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów postępowania. Pozwany

wskazała na prekluzję roszczeń powodowej spółki, przedawnienie roszczenia, nieudowodnienie szkody i jej wysokości / odpowiedź na pozew k. 39-41v./.

Ustosunkowując się do podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia, powódka podtrzymała wskazany już w pozwie zarzut nadużycia prawa podmiotowego. Wskazała że stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 24 marca 1950 roku w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego oraz orzeczenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 20 kwietnia 1950 roku w sprawie przejęcia na własność państwa przedsiębiorstwa było niewystarczające do wystąpienia z powództwem, gdyż jak wskazano w uzasadnieniu jednej z decyzji administracyjnych, nadal w obrocie prawnym pozostawało orzeczenie z 22 stycznia 1958 roku w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo odbiorczego. Powódka podniosła, iż z uzasadnienia decyzji Ministra Gospodarki z dnia 24 listopada 1998 roku jednoznacznie wynikało, że brak stwierdzenia nieważności orzeczenia Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 22 stycznia 1958 roku w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo-odbiorczego skutkowało wydaniem decyzji odmawiającej wypłaty odszkodowania. Powódka kontynuując spór przed organami administracyjnymi zmierzała do wyczerpania przysługującej jej drogi administracyjnej, a zatem tak długo jak trwało postępowanie administracyjne nie można mówić o tym, iż doszło do przedawnienia roszczenia w sprawie niniejszej /k.55.

W piśmie z dnia 24 marca 2014 roku stanowiącego odpowiedź na wezwanie sądu powódka wskazała iż dochodząc w niniejszej sprawie części roszczenia wnosi o zasądzenie odszkodowania za stratę w wysokości 100 000 zł, jako równoważną wskazanym w tym piśmie utraconym składnikom przedsiębiorstwa /k. 339/.

Wyrokiem z dnia 24 listopada 2014 roku Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i zasądził od (...) Fabryki (...), (...) Sp. z o.o. w K. na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Sąd Okręgowy uwzględnił w całości skutecznie podniesiony zarzut przedawnienia roszczenia /wyrok k. 436, uzasadnienie wyroku k. 442-447/.

Na skutek apelacji powódki, Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z dnia 25 listopada 2016 roku wydanym w sprawie I ACa 286/15 uchylił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w części oddalającej powództwo o zapłatę kwoty 39.800 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz w punkcie drugim i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia przesądził, że roszczenie powoda dochodzone pozwem nie uległo przedawnieniu /apelacja k.453-456, wyrok k. 578, uzasadnienie k. 583-594/.

W piśmie z dnia 7 lutego 2017 roku powódka zmodyfikowała żądanie dochodzone pozwem i wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa kwoty 3.000.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia ogłoszenia wyroku do dnia zapłaty, wnosząc również o zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych /pismo k. 631-637/.

Z kolei w piśmie z dnia 9 lutego 2017 roku Skarb Państwa-Minister Rozwoju wniosł o odrzucenie pozwu na podstawie art. 199 §1 pkt 2 k.p.c. i zasądzenie od powodowej spółki na rzecz Skarbu Państwa –Ministra Rozwoju zwrotu kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa / pismo k.614-622/.

Postanowieniem z dnia 26 lipca 2017 roku Sąd Okręgowy w Warszawie odmówił odrzucenia pozwu, wskazując, iż nie zachodzi w niniejszej sprawie res iudicata ze sprawą IC 2545/98 bowiem nie występuje tożsamość podstawy faktycznej w obydwu procesach /postanowienie k. 657, uzasadnienie postanowienia k. 662-665/.

W dalszym toku postępowania strony podtrzymywały swoje stanowiska w sprawie /protokół rozprawy k. 1026-1026v./.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Zarządzeniem z dnia 24 marca 1950 roku Minister Przemysłu Lekkiego ustanowił przymusowy zarząd państwowy nad przedsiębiorstwem (...) w K.. Na mocy orzeczenia nr 47 Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 24 sierpnia 1950 roku Skarb Państwa przejął przedsiębiorstwo na własność. W dniu 22 stycznia 1958 roku Minister Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych wydał orzeczenie, na mocy którego zatwierdził protokół zdawczo odbiorczy przedsiębiorstwa /**dowód:** decyzja k. 144-147, orzeczenie k. 157-158/.

Decyzją z dnia 19 czerwca 1997 roku Minister Gospodarki stwierdził nieważność zarządzenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 24 marca 1950 roku w sprawie ustanowienia zarządu przymusowego oraz orzeczenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 24 sierpnia 1950 roku w sprawie przejęcia przedsiębiorstwa na własność Państwa /**dowód:** decyzja k. 163-167/.

Wnioskiem z dnia 17 czerwca 1998 roku Krotoszyńska Wytwórnia (...) wystąpiła do Ministra Gospodarki z wnioskiem o przyznanie odszkodowania. Minister Gospodarki decyzją z dnia 24 listopada 1998 roku odmówił przyznania odszkodowania z uwagi na fakt, iż w obrocie prawnym nadal istniało orzeczenie Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 22 stycznia 1958 roku w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo odbiorczego przedsiębiorstwa, gdyż tylko po stwierdzeniu wszystkich decyzji nacjonalizacyjnych powstaje podstawa prawna do roszczenia odszkodowawczego. /**dowód:** decyzja k. 144-149/.

Akt ten został unieważniony przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji decyzją z dnia 30 czerwca 1999 roku, a doręczona pełnomocnikowi powódki w dniu 13 lipca 1999 roku. /**dowód:** decyzja k. 159-162/.

W dniu 24 marca 1999 r. spisany został protokół zdawczo-odbiorczy na podstawie, którego przekazana została nieruchomość zabudowana budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi przy ul. (...) w K. na rzecz „ (...) (...) W. J. w K.” Sp. z o.o. (...) z treścią protokołu przedmiotem przekazania były: działka ew. nr (...) o powierzchni 30 379 m⁽²⁾, działka ew. nr (...) o powierzchni 3 324 m⁽²⁾ oraz posadowione na gruncie budynki mieszkalne i gospodarcze / **dowód:** pisemna opinia biegłego A. Z. k. 690-741/.

Wyrokiem z dnia 4 września 2000 roku Sąd Okręgowy w Warszawie, wydanym pod sygnaturą akt I C 2545/98, oddalił powództwo o zapłatę kwoty 14976652 zł tytułem odszkodowania, podnosząc w uzasadnieniu tego orzeczenia, że dla zaistnienia roszczenia odszkodowawczego określonego w art. 160 k.p.a. niezbędne jest uchylene decyzji zatwierdzającej protokół zdawczo – odbiorczy, stanowiący integralną część orzeczenia właściwego ministra o przejściu lub przejęciu przedsiębiorstwa na własność Skarbu Państwa. Powódka zaś po uzyskaniu takiej decyzji nie wystąpiła ponownie do organów administracji o odszkodowanie, co czyni wytoczone powództwo przedwczesnym. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację od tego orzeczenia w dniu 28 listopada 2001 roku w sprawie rozpatrywanej pod sygnaturą I ACa 409/01 /**dowód:** wyrok k. 392-392v., wyrok z uzasadnieniem k. 393-397/.

Pomiędzy dniem 1 lipca 2002 roku a dniem 16 października 2002 roku toczyło się przed Sądem Rejonowym w Poznaniu postępowanie w przedmiocie wniosku o zawezwanie Skarbu Państwa do próby ugodowej w przedmiocie odszkodowania w wysokości 46251502,70 zł. Do ugody jednak nie doszło.

Równolegle wniosek o wypłatę odszkodowania w kwocie 46.251.502,70 zł w związku z unieważnieniem wszystkich trzech decyzji nacjonalizacyjnych wpłynął do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w dniu 3 lipca 2002 roku i nie można ustalić, czy został nadany drogą pocztową, czy złożony osobiście. Został on pismem z dnia 12 lipca 2002 roku przekazany Ministrowi Gospodarki zgodnie z właściwością. Postanowieniem z dnia 2 marca 2009 roku umorzono postępowanie w sprawie przyznania odszkodowania z tytułu uznania za nieważne orzeczeń z dnia 24 marca 1950 roku i 24 sierpnia 1950 roku z uwagi na zakończenie postępowania w tym przedmiocie decyzją ostateczną z dnia 24 listopada 1998 roku. Jednocześnie zawiadomiono wnioskodawczynię o możliwości wniesienia o przyznanie odszkodowania w następstwie stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 22 stycznia 1958 roku do Ministra Infrastruktury jako organu właściwego, pouczając jednocześnie, że jego złożenie w terminie 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia wywołuje skutek od dnia wniesienia pierwszego podania. To zawiadomienie doręczone zostało w dniu 9 marca 2009 roku, a kolejny wniosek o odszkodowanie złożono do Ministra Infrastruktury w dniu 20 marca 2009

roku. W dniu 7 sierpnia 2009 roku Minister Gospodarki utrzymał w mocy decyzję własną z dnia 2 marca 2009 roku, a w dniu 22 września 2009 roku Minister Infrastruktury przekazał Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji ponowny wniosek o przyznanie odszkodowania w części dotyczącej decyzji z 1958 roku. Wyrokiem z dnia 8 stycznia 2010 roku Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie uchylił decyzje z dnia 2 marca 2009 roku i 7 sierpnia 2009 roku, wskazując, że z uwagi na wydanie decyzji z dnia 30 czerwca 1999 roku nastąpiła zmiana stanu faktycznego sprawy o charakterze prawotwórczym. Skarga kasacyjna od tego orzeczenia została oddalona przez Naczelny Sąd Administracyjny w dniu 21 lutego 2012 roku. Zwrot wniosku o odszkodowanie z dnia 3 lipca 2002 roku nastąpił w dniu 4 kwietnia 2012 roku z uwagi na właściwość sądu powszechnego do rozpoznania sprawy, a postanowienie to utrzymano w mocy w dniu 10 lipca 2012 roku, o czym zawiadomiono wnioskodawcę w dniu 17 lipca 2012 roku. Zwrot wniosku o odszkodowanie był następstwem wydania przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 31 marca 2011 roku sygnatura akt III CZP 112/10 wskazującej iż dochodzenie szkody wyrządzonej przez wadliwą decyzję administracyjną, podjętą przed dniem 17 czerwca 2004 roku możliwe jest wyłącznie przed sądami powszechnymi, niezależnie od tego czy stwierdzenie wadliwości decyzji podjętej przed dniem 1 września 2004 roku nastąpiło po tym dniu, czy też nastąpiło wcześniej /**dowód:** postanowienie k. 16-23, **dowód:** wyrok k. 148-156, decyzja k. 180-183, wniosek k. 184-186, decyzja k. 187-192, postanowienie k. 193-196/.

Postanowieniem z dnia 24 listopada 2016 r. wydanym w sprawie DP-III.025.3.10.2016, Minister Rozwoju i Finansów zwrócił (...) Fabryce (...), (...) sp. z o.o. wniosek wniesiony do Ministra Infrastruktury, przesłany w dniu 27 października 2016 roku do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, a następnie przekazany według właściwości do Ministra Rozwoju i Finansów. Podstawą do zwrotu wniosku było stwierdzenie, że żaden organ administracji nie jest właściwy do rozpatrzenia w/w wniosku odszkodowawczego, a jedyną dopuszczalną drogą do dochodzenia roszczeń jest wystąpienie do właściwego sądu powszechnego z powództwem przeciwko Skarbowi Państwa. Postanowienie Ministra Rozwoju i Finansów z 24 listopada 2016 r. nie zostało zaskarżone przez spółkę. Dnia 8 grudnia 2016 r. (wraz z upływem 7 dniowego terminu do zaskarżenia w/w postanowienia) zakończyło się na drodze administracyjnej postępowanie w przedmiocie wypłaty odszkodowania /**dowód:** postanowienie k. 628-629/.

Wysokość szkody powstałej w majątku powódki w wyniku przejęcia na własność Skarbu Państwa na podstawie dwóch decyzji Ministra Przemysłu Lekkiego z 1950 roku w przedmiocie ustanowienia przymusowego zarządu i przejęcia przedsiębiorstwa (...) w K., ustalona w oparciu o wartość odtworzeniową składników mienia przedsiębiorstwa, uwzględniająca składniki przejęte i niezwrócone powódce w zakresie: majątku nieruchomego, środków pieniężnych w kasie oraz zobowiązań, wg ich stanu odpowiednio na dzień nacjonalizacji tj. 24 marca 1950 r. oraz dzień zwrotu (tj. podpisania protokołu zdawczo-odbiorczego w dniu 24 marca 1999 r.) i cen aktualnych wynosi 2.583.353 zł /**dowód:** pisemna opinia biegłego A. Z. k. 690-741, pisemna uzupełniająca opinia tego biegłego k. 846-850 i k. 987-992/.

Wartość zaś urządzeń i wyposażenia cegielni (...) w K. przejętych przez Skarb Państwa na podstawie decyzji z 1950 roku i zatwierdzeniu protokołu w 1958 roku wynosi 640.740 zł /**dowód:** pisemna opinia biegłego M. S. k. 877-891, pisemna uzupełniająca opinia tego biegłego k. 936-941 i k. 976-978/.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dowodów z dokumentów złożonych w kserokopiach przez strony w postaci orzeczeń administracyjnych, postanowień Sądu, wypisu z księgi wieczystej oraz opinii biegłych specjalistów. Sąd ocenił, że wszystkie wskazane dowody złożone w kserokopiach mają moc dowodową równą oryginałom, ponieważ forma dokumentów nie była kwestionowana przez przeciwnika. Sąd przydał tym dowodom walor wiarygodności. Orzeczenia administracyjne, odpisy postanowień korzystają z materialnej mocy dowodowej nadanej im treścią art. 244 § 1 k.p.c., co nie zostało również skutecznie podważone przez pozwaną Skarb Państwa.

Ustalając wysokość należnego powodowi odszkodowania Sąd oparł się na dowodach z pisemnej opinii biegłego sądowego A. Z. i M. S., które to dowody ocenił jako mające dużą wartość dowodową z uwagi na wiedzę i kompetencje biegłych. Biegli w opiniach w sposób obiektywny, rzetelny, logiczny i rzeczowy wyjaśnili metodologię przyjętą do wyceny wartości nieruchomości stanowiącej przedmiot postępowania, a także ruchomości wchodzących w skład nacjonalizowanego przedsiębiorstwa. Na rozprawie w dniu 29 września 2020 roku Sąd pominął dowód z opinii

kolejnych biegłych zgłoszony przez pozwanego, uznając iż zmierza on jedynie do przedłużenia postępowania (art. 235²§1 pkt 5 k.p.c.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Zgodnie z art. 386 § 6 k.p.c. ocena prawna i wskazania co do dalszego toku postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku Sądu II instancji wiążą Sąd, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania. Sąd Apelacyjny w Warszawie podzielił ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy w wyroku z dnia 24 listopada 2014 r., wydanym w sprawie o sygn. akt I C 1207/13, a ponadto jednoznacznie stwierdził, iż roszczenie dochodzone przez powodów nie uległo przedawnieniu. Nie ma więc potrzeby powtarzania czy uzupełniania obszernej argumentacji Sądu Apelacyjnego, którą Sąd Okręgowy jest związany.

Tak więc mając przesądzoną kwestię przedawnienia roszczenia powodowej Spółki należy stwierdzić, iż powództwo zasługuje na uwzględnienie.

Po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa powód Krotoszyńska Fabryka (...) i (...) sp. z o.o. w K. wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa kwoty 3.000.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia ogłoszenia wyroku tytułem odszkodowania za przedsiębiorstwo (...), (...) W. J.-K., ul. (...) przejętego na własność Państwa. Tak sformułowane powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości.

Stosownie do treści art. 417 k.c. za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. W myśl art. 417¹ § 2 zd. 1 k.c. jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Jednakże w odniesieniu do szkód spowodowanych wydaniem przed dniem 01 września 2004 roku ostatecznej decyzji administracyjnej, której nieważność w świetle przepisu art. 156 § 1 k.p.a. lub wydanie z naruszeniem prawa w rozumieniu art. 158 § 2 k.p.a. stwierdzono następnie decyzją nadzorczą, podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa stanowi przepis art. 160 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym w dniu 31 sierpnia 2004 roku. Przepis art. 160 k.p.a. został uchylony z dniem 01 września 2004 roku na mocy art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o zmianie ustawy Kodeks cywilny i niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004 r. nr 162 poz. 1692). W myśl art. 5 tej ustawy do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed jej wejściem w życie stosuje się przepisy art. 160 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia tej ustawy w życie. W uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 31 marca 2011 roku (III CZP 112/10, LEX numer 751460) Sąd Najwyższy stwierdził, że „do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 01 września 2004 roku, której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a.”

W konsekwencji stwierdzić należy, że w myśl tej uchwały w omawianych przypadkach nie zachodzi konieczność wyczerpania administracyjnego trybu dochodzenia odszkodowania przewidzianego w art. 160 § 4 k.p.a.

Przepis art. 160 k.p.a. w brzmieniu obowiązującym na dzień poprzedzający wejście w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. stanowił w § 1, że stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służy roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Z kolei § 2 tego przepisu stanowił, że do odszkodowania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego z wyłączeniem art. 418 tego Kodeksu. Wedle § 3 art. 160 k.p.a. odszkodowanie przysługuje od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a., chyba że winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie ponosi inna strona postępowania dotyczącego tej decyzji; w tym ostatnim przypadku roszczenie o odszkodowanie służy w stosunku do strony winnej powstania tych okoliczności. Zgodnie natomiast z § 6 art. 160 k.p.a. roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art.

156 § 1 albo decyzją, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1.

Przepis art. 160 k.p.a. nie zawiera żadnej regulacji dotyczącej przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wyrządzoną wadliwą decyzją administracyjną, odsyłając w tym zakresie do przepisów k.c. Z uwagi na publicznoprawny charakter decyzji administracyjnych i organów je wydających istotne znaczenie dla określenia przesłanek tej odpowiedzialności ma przepis art. 417 k.c. Ponadto w zakresie określenia rozmiaru szkody i związku przyczynowego między wydaniem wadliwej decyzji administracyjnej a szkodą zastosowanie znajdują także przepisy art. 361 - 363 k.c. Powyższe determinuje również zakres faktów, które obowiązana jest udowodnić strona domagająca się odszkodowania z tego tytułu.

Przechodząc do oceny zaistnienia przesłanek odpowiedzialności strony pozwanej wywodzonej z faktu wydania decyzji o ustanowieniu przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem (...), (...) W. J.-K., ul. (...) oraz decyzji o przejściu na własność Państwa tego przedsiębiorstwa, stwierdzić należy, że rzeczą strony powodowej było wykazanie bezpośredniego, normalnego związku przyczynowego powstałą szkodą a wydanymi decyzjami administracyjnymi, dotkniętymi wadami. Jak bowiem wynika z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wydanego na gruncie art. 160 k.p.a., stwierdzenie wydania decyzji z rażącym naruszeniem prawa przesądza jedynie o bezprawności i winie funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 maja 1985 r., II CR 121/85, OSNC 1986, nr 4, poz. 53).

W okolicznościach niniejszej sprawy nie było między stronami sporu co do tego, że zarządzenie z dnia 24 marca 1950 roku Ministra Przemysłu Lekkiego w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem pod nazwą (...) W. J.-K., ul. (...) było nieważne, natomiast wydane w jego następstwie orzeczenie Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 24 sierpnia 1950 roku w którym stwierdzono przejście na własność Państwa przedsiębiorstwa pod nazwą (...) W. J.-K., ul. (...) zostało wydane z naruszeniem prawa. Nie było także sporne to, że wskazane decyzje wywołały nieodwracalne skutki prawne w rozumieniu art. 156 § 2 k.p.a.

W ocenie Sądu nie budził wątpliwości również fakt powstania szkody majątkowej po stronie powodowej Spółki. Pierwotnie szkoda powstała w majątku przedsiębiorstwa (...), (...) W. J.-K., ul. (...). Podjęte przez niego kroki prawne nie doprowadziły do wyeliminowania z obrotu wadliwych decyzji nacjonalizacyjnych, a uznanie ich za bezprawne stało się faktem dopiero przez wydanie ostatecznej decyzji nadzorczej w dniu 30 czerwca 1999 roku.

Powód Krotoszyńska Fabryka (...), (...) Sp. z o.o. w K. jako następca prawny (...) (...) W. J.-K., ul. (...) nabyła prawo do żądania naprawienia tej szkody. Przez szkodę majątkową rozumie się uszczerbek w majątku poszkodowanego. Uszczerbek ten może powstawać w różne sposoby i przyjmować różne postaci. Może on w ogólności polegać na zmniejszeniu aktywów majątku poszkodowanego lub na zwiększeniu pasywów. Bezprawne odjęcie własności przedsiębiorstwa niewątpliwie skutkowało zmniejszeniem aktywów majątku (...) (...) W. J.-K., ul. (...).

W świetle art. 361 § 1 k.c. zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Powód obowiązany był zatem udowodnić istnienie adekwatnego związku przyczynowego między wydaniem z naruszeniem prawa przedmiotowych decyzji nacjonalizacyjnych a powstaniem szkody. W ocenie Sądu nie ulega wątpliwości, że taki związek w niniejszej sprawie powód wykazał. Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1958 roku o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz. U. z 1958 roku, Nr 11, poz. 37), przedsiębiorstwa pozostające w dniu wejścia w życie tej ustawy pod zarządem państwowym, ustanowionym na podstawie dekretu z dnia 16 grudnia 1918 roku w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. Pr. P. P. Nr 21, poz. 67 ze zm.) przechodzą z mocy prawa na własność Państwa, chyba że nastąpi ich zwrot w trybie określonym w niniejszej ustawie. Z kolei art. 9 przywołanej ustawy stanowił, że przejście przedsiębiorstwa na własność Państwa następuje bez odszkodowania, w stanie wolnym od obciążeń i zobowiązań powstałych przed objęciem przedsiębiorstwa. Z powyższych względów oczywiste jest, że wydanie ostatecznej decyzji nacjonalizacyjnej wywołało skutek w postaci odjęcia (...) (...) W. J.-K., ul. (...) własności tego przedsiębiorstwa, a tym samym zmniejszenia aktywów jej majątku. Postępowanie dowodowe przeprowadzone w

niniejszej sprawie nie wykazało, aby w tym samym czasie zaistniały inne zdarzenia prowadzące do takiego skutku. Nie ma przy tym znaczenia fakt, że wydane z naruszeniem prawa decyzje nacjonalizacyjne zostały uznane za niezgodne z prawem dopiero po niemal pięćdziesięciu latach, gdyż rozpiętość czasowa między tymi elementami zdarzenia nie niweczy jego znaczenia prawnego.

W tym miejscu podkreślić trzeba, że w niniejszej sprawie niezaprzeczalnie ma miejsce sytuacja łańcucha zdarzeń prowadzących do szkody, a więc zachodzi wieloczłonowy związek przyczynowy, gdy każdy z elementów łańcucha przyczynowego może być przypisany innemu zdarzeniu o innych cechach podmiotowych i czasowych. Ustalenie odpowiedzialności za każde ze zdarzeń tworzących ów łańcuch przyczynowości wymaga dokonania oceny normalności relacji pomiędzy poszczególnymi ogniwami łańcucha, gdyż każde kolejne ogniwo winno być normalnym następstwem poprzedniego.

Pierwotna wadliwa decyzja o ustanowieniu przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem (...), (...) W. J.-K., ul. (...) była przyczyną późniejszej decyzji o nacjonalizacji tego przedsiębiorstwa. Zauważyć należy, że pomiędzy orzeczeniem o przejściu przedsiębiorstwa na własność państwa a zarządzeniem o ustanowieniu przymusowego zarządu państwowego zachodzi konieczny związek. Mianowicie pozostawanie w obrocie prawnym zarządzenia o ustanowieniu przymusowego zarządu państwowego stanowi dla orzeczenia o przejęciu przedsiębiorstwa na własność warunek sine qua non. Gdyby więc decyzja o ustanowieniu zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem nie została wydana, to nie istniałyby podstawy do wydania decyzji nacjonalizacyjnej, gdyż przedsiębiorstwo nie podlegałoby przepisom przywołanej ustawy z dnia 25 lutego 1958 roku o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym. W rezultacie decyzja o ustanowieniu zarządu przymusowego stanowiła pierwszy i bardzo istotny krok, w procesie pozbawiania prywatnych przedsiębiorców ich własności przez władze państwowe po II - ej wojnie światowej.

Nie można także pominąć faktu, że jakkolwiek decyzja o ustanowieniu zarządu przymusowego nad przedmiotowym przedsiębiorstwem nie wywołała sama w sobie nieodwracalnych skutków prawnych, gdyż formalnie jego właściciel nie został pozbawiony prawa własności, to jednak w rzeczywistości już na mocy tej decyzji stracił wszelkie uprawnienia właścicielskie. Zauważyć bowiem trzeba, że zgodnie z art. 6 powołanego wyżej dekretu z dnia 16 grudnia 1918 roku w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego, zarządca państwowy zarządza powierzonym mu majątkiem lub przedsiębiorstwem i jest wyłącznie upoważniony do wykonywania czynności prawnych dotyczących tego zarządu. Z kolei z § 1 Instrukcji Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 01 marca 1948 roku w sprawie ustalenia trybu postępowania przy ustanawianiu zarządu państwowego i zakresu uprawnień zarządcy państwowego (Monitor Polski z 01 kwietnia 1948 roku, Nr 33) wydanej na podstawie w/w dekretu wynika, że zarząd przymusowy obejmuje wszystko, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa, jako zorganizowanej całości, a w szczególności firmę i inne oznaczenia indywidualizujące przedsiębiorstwo, księgi handlowe, ruchomości należące do przedsiębiorstwa nie wyłączając towarów i pieniędzy w bankach, wierzycelności powstałe przy prowadzeniu przedsiębiorstwa. Stosownie natomiast do § 11 wskazanej instrukcji, na skutek wydania decyzji o zarządzie przymusowym właściciel i inne osoby, które zarządzały przedsiębiorstwem, tracą z mocy samego prawa zarząd oraz możliwość korzystania i rozporządzania majątkiem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa.

W orzeczeniu z dnia 19 czerwca 1953 roku (II C 1832/52, PIP (...)) Sąd Najwyższy wyraźnie wskazał, że ustanowienie państwowego zarządu przymusowego, dotyczące stosownie do art. 1 § 3 dekretu z 1918 roku o przymusowym zarządzie państwowym przedsiębiorstw, których utrzymanie w ruchu lub puszczenie w ruch leży w interesie państwa, powoduje wciągnięcie przedsiębiorstwa prywatnego w sferę gospodarki uspołecznionej. W orzecznictwie podkreśla się także, iż władztwo realizowane na podstawie dekretu z 16 grudnia 1918 roku przez podmiot wykonujący zarząd przymusowy nie ma jedynie charakteru posiadania w rozumieniu prawa cywilnego. Charakteryzując uprawnienia zarządcy, podkreślano, że może on zaciągać zobowiązania wobec przedmiotu zarządu w taki sposób, jak gdyby był właścicielem. W orzeczeniu z dnia 13 maja 1954 roku (II CR 631/54, OSNCK 1955/2/28) Sąd Najwyższy wskazał, że „przymusowy zarządca państwowy nie jest w stosunku do składników przedsiębiorstwa kontynuatorem uprawnień ani właściciela przedsiębiorstwa, ani jego kontrahenta, ani nawet własnych poprzednich uprawnień, lecz ma do użytkowania tych składników tytuł samoistny i pierwotny, wynikający z aktu ustanowienia zarządu, którego zakres określa dokonana w

trybie administracyjnym czynność wprowadzenia w posiadanie ujęta w odpowiednim protokole”. Z kolei w orzeczeniu z dnia 18 kwietnia 1956 roku (III CO 5/56, OSNCK 1957/4/99) Sąd Najwyższy stwierdził, że „zarządca przymusowy nie jest niczym przedstawicielem, a zwłaszcza nie jest przedstawicielem właściciela zarządzanego majątku, lecz wykonuje zarząd samodzielnie we własnym imieniu, będąc uprawnionym do rozporządzania zarządzanym majątkiem i zaciągania względem niego zobowiązań w taki sposób, jak gdyby był właścicielem”. Zarząd prowadzono na rachunek właściciela i znoszono go po ustaniu powodów, dla których został on ustanowiony (uzasadnienie uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1987 roku, III CZP 47/87, OSNC 1988/7-8/91).

Z powyższych rozważań jednoznacznie wynika, że wskutek ustanowienia zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem (...), (...) W. J.-K., ul. (...)”, dotychczasowy jego właściciel nie był pozbawiony prawa własności z cywilnoprawnego punktu widzenia. Z drugiej jednak strony to zarządca przymusowy działając we własnym imieniu i na rachunek właściciela, był uprawniony do dysponowania majątkiem przedsiębiorstwa jak właściciel. Ponadto, przywołana wyżej instrukcja wyraźnie wskazywała, że dotychczasowy właściciel utracił możliwość korzystania i rozporządzania majątkiem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa. W praktyce więc, mimo iż właścicielowi przysługiwało przynajmniej formalnie prawo własności, to został on pozbawiony możliwości wykonywania jakichkolwiek uprawnień związanych z tym prawem i w konsekwencji nie miał żadnego wpływu na działalność przedsiębiorstwa, a także możliwości rozporządzania wchodzącym w jego skład mieniem.

Uzupełniając powyższe wskazać jeszcze trzeba, że w dacie wydania zarządzenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 24 marca 1950 roku w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem pod nazwą „(...) W. J.-K., ul. (...)”, obowiązywały ustawa z dnia 03 stycznia 1946 roku o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. z 1946 roku, Nr 3, poz. 17) oraz ustawa z dnia 03 stycznia 1946 roku o zakładaniu nowych przedsiębiorstw i popieraniu prywatnej inicjatywy w przemyśle i handlu (Dz. U. z 1946 roku, Nr 3, poz. 18). Pierwsza z tych ustaw zawierała zasady na jakich następowało przejęcie przez Państwo przedsiębiorstw prywatnych funkcjonujących w strategicznych gałęziach gospodarki narodowej. W art. 3 § 1A pkt 13 ustawy wskazano, że Państwo przejmuje na własność za odszkodowaniem m.in. młyny zbożowe o zdolności przemiałowej powyżej 15 ton zboża na dobę. Z kolei druga z przywołanych ustaw stanowiła w swoim art. 1, iż przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe nieobjęte postanowieniami ustawy z dnia 03 stycznia 1946 roku o przejęciu na własność (...), stanowią nienaruszalną własność prywatną, a właściciele tych przedsiębiorstw mają prawo rozporządzania nimi w ramach obowiązujących przepisów. W myśl natomiast art. 3 tej ustawy, Państwo zapewnia właścicielom przedsiębiorstw objętych jej przepisami, swobodę ich rozwoju oraz poparcie ich działalności gospodarczej w ramach ogólnopaństwowego planu gospodarczego. Ograniczenie zatem (...) (...) W. J.-K., ul. (...) prawa dysponowania własnością poprzez ustanowienie przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem młyńskim na mocy przepisów dekretu z dnia 18 grudnia 1918 roku, w trybie innym niż było to przewidziane w postanowieniach ustawy o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, pozostaje w rażącej sprzeczności z przepisami cytowanej ustawy z dnia 03 stycznia 1946 roku o zakładaniu przedsiębiorstw i popieraniu prywatnej inicjatywy w przemyśle i handlu, a w szczególności z jej art. 1, który gwarantował nienaruszalność prawa własności takich przedsiębiorstw.

Zdaniem Sądu przedstawione powyżej okoliczności jednoznacznie wskazują, że pomiędzy wydaniem i wykonaniem wadliwych decyzji administracyjnych, najpierw o ustanowieniu państwowego zarządu przymusowego nad przedmiotowym przedsiębiorstwem, a następnie będącą jej następstwem decyzji o przejęciu na własność państwa tego przedsiębiorstwa, a szkodą w postaci utraty prawa własności przedsiębiorstwa zachodzi adekwatny związek przyczynowy.

Powód udowodnił także rozmiar szkody majątkowej. Zgodnie z art. 363 § 2 k.c. jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili. Zgodnie z dyspozycją tego przepisu powołany na wniosek powoda biegli z zakresu wyceny nieruchomości i ruchomości ustalili wartość nieruchomości i ruchomości będących własnością (...) (...), (...) W. J.-K., ul. (...). Jak już wyżej wspomiano, opinie w zakresie wyceny sporządzone przez biegłych nie budziły wątpliwości Sądu. Natomiast strony postępowania, mimo,

że wyrażały do nich zastrzeżenia, nie przedstawiły argumentów poddających w wątpliwość wycenę dokonaną przez biegłych. Stąd też wskazane opinie zasługiwały na uznanie za podstawę ustaleń faktycznych w zakresie wartości utraconego majątku. Tym samym powód wykazał rozmiar szkody majątkowej.

W świetle powyższego należało uznać, że powództwo jest usprawiedliwione co do zasady w zakresie szkody rzeczywistej, a także co do wysokości. Wysokość kwoty zasądzonej na rzecz powoda była więc zgodna z żądaniem pozwu.

Stosownie do treści art. 481 § 1 k.c., który stanowi, że jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, Sąd zasądził więc na rzecz powódki odsetki ustawowe od daty wyrokowania w pierwszej instancji jako daty konkretyzacji roszczeń odszkodowawczych powodowej Spółki. Z powyższych względów Sąd orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c., ustalając, że pozwany jako przegrywający spór ponosi koszty procesu w całości. Natomiast na podstawie art. 108 § 1 zdanie drugie k.p.c. pozostawiono szczegółowe wyliczenie kosztów procesu referendarzowi sądowemu.